

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte torsdag den 4. september 1958 kl. 11.

Møtet ble ledet av nestformannen, R ø i s e l a n d .

Til stede var: Borten, Hoel (for Bøyum), Reidar Carlsen, Reinsnes, Meisdalshagen, Jakob Pettersen (for Finn Moe), Nordahl, Offerdal, Røiseland, Wikborg, Hegna, Hønsvold, Paul Ingebretsen, Bergesen (for Ingvaldsen), Borgen (for Vatnaland) og Watnebryn.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Utenriksminister Lange.

Dessuten ble – etter anmodning av utenriksministeren – følgende embetsmenn fra Utenriksdepartementet gitt adgang til møtet: Utenriksråd Skylstad, statssekretær Engen, ekspedisjonssjef Stabell og byråsjef Hancke.

Fung. formann: Som kjent vart det i forrige veke fyrst sendt innkalling til eit møte av fiskerinemnda og den utvida utanriksnemnda mandag i denne veka. Det var nokså naturleg, slik som situasjonen var. Men slik som det seinare utvikla seg, fann utanriksministeren at det ikkje var nokon eigenleg grunn til å ha det møtet. Det vart då avlyst, og dette møtet vart kalla inn. Eg skjønar at det har nok skapt visse vanskar for sume av representantane. Det er litt leitt, men det er av dei ting som kan skje, det er nesta ikkje til å unngå.

Møtet i dag er kalla inn fyrst og fremst for å drøfte *førebuingane til FN's generalforsamling*, men utanriksministeren vil også drøfte ein del andre spørsmål og han har visstnok fyrst tenkt å kome inn på *fiskerigrensespørsmålet*. Eg gir ordet til utanriksministeren.

Utenriksminister Lange: Nettopp med den bakgrunnen som formannen nevnte, at det først ble innkalt på kort varsel et fellesmøte av de to komiteer, som deretter ble avlyst, synes jeg det er riktig å gi, så kort jeg kan, en oversikt over de forhandlingene om den islandske fiskerigrense som ble ført i Paris. Bakgrunnen for at vi trodde det var nødvendig å ha et møte av de to komiteene, var at det i slutten av forrige uke noen dager så ut som om vi sto umiddelbart foran en løsning, og det var for å få drøftet den løsningen med komiteene at vi sammenkalte møtet. Så brast forhandlingene, og da bortfalt nødvendigheten av å få komiteene sammen spesielt for det formål.

Men etter at forhandlingene er gått i stykker i Paris, står vi idag overfor en farlig og tilspisset situasjon på fiskefeltet utenfor den islandske kyst. Den islandske regjering har altså holdt fast ved sitt forsett og med virkning fra 1. september utvidet sin fiskerigrense fra en bredde på 4 til en bredde på 12 mil, og den har gitt instruks til sine oppsynsfartøyer om å håndheve forbudet mot utenlandsk fiske innenfor hele denne utvidede sonen.

Det som har gjort tvisten så tilspisset, er at Storbritannia så har gitt ordre til de britiske trålerne som var i fiske eller skulle på fiske, om å fiske i konvoy, beskyttet av britiske krigsfartøyer, og å hevde fullt ut at området utenfor den

tidligere 4-mils-grense fremdeles er internasjonalt farvann. Nå er det fra begge parters side gitt ordre om at man skal forsøke å unngå væpnede sammenstøt. Men risikoen for slike sammenstøt er der jo. Og det som kanskje er den alvorligste risiko, er at stemningen i Island etter som der kommer episoder mellom islandske oppsynsfartøyer og britiske trålere og krigsskip, etter hvert blir mer og mer opphisset og bitter og kan få farlige følger for Islands medlemskap i NATO i det hele tatt. Det er nettopp den siden av saken som gjorde at det ble tatt opp forhandlinger ved NATO's hovedkvarter om dette spørsmål.

Nå må jeg gå tilbake et øyeblikk til utfallet av Genèvekonferansen i vår. Den klarte som kjent ikke å finne frem til noen akseptabel kompromissløsning hvor det gjaldt sjøgrensespørsmålet. Den islandske delegasjon på konferansen gjorde det på det siste møte klart at Islands regjering ikke ville kunne vente lenger med å gjennomføre den utvidelsen av den islandske fiskerigrensen som den lenge hadde forberedt. Derfor kunne ikke Island stemme for den resolusjonen som ble vedtatt med stort flertall, med en henstilling til de Forente Nasjoners kommende Generalforsamling om å overveie å innkalle en ny internasjonal konferanse til behandling av de spørsmål som det ikke hadde lyktes å løse i Genève – og det var da først og fremst grensespørsmålene, altså både territorialgrensen og fiskerigrensen.

Det var etter at dette var gjort klart fra Islands side at en i mai måned i NATO's råd tok opp spørsmålet om man gjennom forhandlinger i en eller annen form ved NATO's hovedkvarter og mellom de faste representanter der kunne finne frem til et kompromiss, så man kunne unngå at det ble en konflikt som den vi nå er midt oppe i. Den gang i mai da dette først ble tatt opp, førte forhandlingene ikke til noe resultat. Den islandske representant gjorde det klart at han selv og hans regjering nok kunne tenke seg å innrømme utenlandske fiskere en tidsbegrenset adgang til å fortsette sitt fiske inn til den da gjeldende 4-mils-grense, men det var ikke mulig for den islandske regjering å gå med på noen avtale med mindre den også inneholdt en prinsipiell anerkjennelse av Islands rett til en fiskerigrense på 12 mil. Særlig fra britisk side, men også fra andre vest-europeiske fiskerinasjoners side som fisker på de islandske bankene ble det gjort klart at de på sin side ikke kunne gå med på noen sånn anerkjennelse. Den britiske regjering meddelte at den utelukkende kunne gå med på en midlertidig ordning som ikke foregrep noe med hensyn til spørsmålet om hvor langt ut en stat har folkerettslig adgang til å strekke sin fiskerisone. Altså, under en eventuell kompromissavtale måtte dette folkerettslige spørsmål holdes åpent i påvente av en ny internasjonal konferanse under de Forente Nasjoners auspisier.

Så fulgte den 30. juni proklameringen fra Islands side av en 12-mils fiskerigrense med varsel om at den ville bli hevdet fra 1. september. Men samtidig gjorde den islandske regjering det klart at de mellomliggende to måneder skulle brukes til å overbevise de andre interesserte land om at dette skritt var berettiget og nødvendig.

Den britiske regjering protesterte straks i meget skarpe ordelag. Den hevdet at utvidelsen ikke hadde noen folkerettslig hjemmel og at den derfor ikke kunne

ventes respektert av de interesserte britiske fiskere. Også en rekke av de andre interesserte vesteuropeiske land protesterte, men i forsiktigere vendinger enn britene. På den andre siden har Sovjet-Samveldet og Øst-Tyskland gitt sin anerkjennelse av den islandske utvidelse av fiskerigrensen. Den norske regjering har på samme måten som den danske ikke nedlagt noen protest.

Etter initiativ fra generalsekretæren i NATO, Spaak, ble det så i slutten av juli tatt opp nye drøftinger i Paris for å gjøre et siste forsøk på å finne frem til en kompromissløsning. Disse drøftingene hadde en helt uformell karakter, og det var bare representanter for Island og de 7 andre vesteuropeiske land som er mest interessert i de islandske fiskeriene som deltok. Disse 7 andre vesteuropeiske land er: Storbritannia, Forbundsrepublikken Tyskland, Frankrike, Belgia, Holland, Danmark og Norge.

Den tanken som dannet utgangspunktet for dette nye forsøket, var at man ved en kvoteordning og andre reguleringstiltak skulle forsøke å tilgodese Islands fiskeriinteresser på en slik måte at den islandske regjering i det minste kunne finne det mulig å utsette gjennomføringen av den nye 12 mils-grensen. Forutsetningen var at den ordning man måtte komme frem til, skulle ha helt midlertidig karakter, og at den ikke skulle prejudisere noen av partenes prinsipielle standpunkter til fiskerigrensespørsmålet. NATO's sekretariat foreslo at disse drøftingene skulle foregå i en ekspertgruppe, og de 8 land ble anmodet om å la seg representere der – altså Island og de 7 land som jeg regnet opp.

I regjeringskonferansen 7. august besluttet vår regjering å la seg representere i denne ekspertgruppen av fungerende sjef for vår NATO-delegasjon i Boyesens feriefravær, ekspedisjonssjef Jacobsen i utenriksdepartementet. Men fordi vi mente at det var små muligheter for å nå frem til noen kompromissløsning, fant vi det ikke i første omgang nødvendig å sende fiskeriekspertes til Paris.

Videre ble det den 7. august besluttet at ekspedisjonssjef Jacobsen skulle ha instruks om å gjøre det klart for de andre medlemmene av gruppen at vi for den norske kysts vedkommende hadde fiskeriproblemer som svarte til de islandske, og at vi derfor måtte reservere oss adgang til ved en senere anledning å fremme krav om utvidet beskyttelse også av den norske fiskerbefolknings interesser. På grunn av den tilspissede og presserende karakter som det islandske problem hadde fått, var vi likevel på norsk side villig til å unnlate å komplisere drøftingene i Paris ytterligere ved å trekke inn de tilsvarende norske problemene i denne omgang.

En erklæring i samsvar med denne instruksjonen avga så ekspedisjonssjef Jacobsen i ekspertgruppens møte den 11. august.

Under drøftelsene i ekspertgruppen den 20. august d.å. så det ut til at de motstridende standpunkter, og det vil da først og fremst si de islandske og de britiske, hadde myknet såpass at en kunne skimte en mulighet for å nå frem til en akseptabel kompromissløsning. Regjeringen fant det derfor, etter anmodning av ekspedisjonssjef Jacobsen, nødvendig at også norske fiskeriekspertes og folkerettsekspertes deltok i de avsluttende drøftingene, og ekspedisjonssjef Stabell fra Utenriksdepartementet, underdirektør Lund og konsulent Rasmussen fra

Fiskeridirektoratet ble derfor anmodet om å reise til Paris lørdag 23. august for å kunne delta i det neste møte i gruppen, som var berammet til mandag 25. august.

Det forslaget som lå til grunn for denne optimistiske stemningen i ekspertgruppens møte den 20. august, var i navnet lagt frem av ekspertgruppens formann, direktør Basdevant fra NATO's sekretariat. I realiteten var forslaget basert på omhyggelige underhåndsdraftinger først og fremst med den islandske representant, ambassadør Hans Andersen, og den britiske representant, Mr. Wall. Forslaget gikk i grove trekk ut på at den totale fangst av bunnfisk i det islandske fiskeriområde – og det ble hele tiden forhandlet bare om fiske av bunnfisk, ikke om sildefiske – skulle begrenses til 1,1 millioner tonn, hvorav 60 pst. skulle forbeholdes de islandske fiskere. Islendingene regner med at av det som fiskes opp i dette område nå, får de omkring 50 pst., så dette ville altså bety en økning av Islands andel, og totalkvantumet 1,1 millioner tonn er satt høyere enn det faktisk oppfiskede kvantum hittil innenfor dette område. Dessuten skulle det innføres forbud mot fiske fra de andre kontraherende parters side i de to nærmere spesifiserte sektorer av den islandske kyst – ikke ut til noen bestemt avstand fra kysten, men ut til en bestemt dybde, og der var antydning som alternativer enten 100 eller 200 meter.

Det var en klar forutsetning, som den islandske ambassadør Hans Andersen for sitt personlige vedkommende syntes å finne akseptabel, at den islandske regjering for den tid avtalen sto ved makt, skulle utsette iverksettelsen av den alt proklamerte 12-mils-grense.

Bakgrunnen for at man var så optimistisk etter møtet 20. august var underhåndsopplysninger om at Islands utenriksminister, Gudmundur Gudmundsson, skulle ha uttalt at han ikke mente forslaget var helt uakseptabelt.

Men alt den 23. august – altså samtidig med at våre eksperter reiste nedover – meddelte ambassadør Andersen til NATO's sekretariat at det som følge av lekasjer til pressen om innholdet av dette kompromissforslaget var blitt helt umulig for ham å fortsette drøftingene på grunnlag av det forslaget. Men samtidig antydning han som en alternativ kompromissløsning en avtale som skulle ha det innhold at de 7 interesserte land gikk med på å akseptere et belte på 6 mil fra de islandske grunnlinjer som skulle være reservert for islandske fiskere, mot at de til gjengjeld kunne fortsette sitt fiske uforstyrret i beltet mellom 6 og 12 mil – mens det altså da, uten at det var sagt med så mange ord, skulle være mulig for Island å nekte andre enn de 7 land som var med på avtalen, å fiske innenfor de 12 mil. Avtalen skulle – dette er alt sammen antydninger fra islandsk side – være midlertidig, og den skulle bortfalle så snart det på det globale plan var oppnådd enighet om breddespørsmålet. Ikke under noen omstendighet kunne avtalen strekke seg ut over 3 år. Og det var denne gang ambassadør Andersens forutsetning at den proklamerte 12-mils-grense skulle iverksettes som forutsatt fra 1. september, og at avtalen utelukkende skulle ha virkninger til gunst for de 7 kontraherende parter utenom Island.

Dette nye forslaget var det som ble grunnlaget for de videre forhandlingene da drøftelsene ble gjenopptatt i ekspertgruppen mandag 25. august, hvor de norske eksperter var kommet til stede. Samtlige deltagende delegasjoner erklærte seg rede til å prøve å finne en kompromissløsning etter de nye linjene, og i løpet av de

følgende dagene ble det etter hvert utformet tekster som progressivt syntes å innsnevre de omstridte spørsmål til et minimum, slik at ekspertene fikk inntrykk av at en kompromissløsning var innenfor rekkevidde. Det var på den bakgrunn vi bad om å få sammen de to komiteer.

Det ville føre for langt hvis jeg skulle forsøke her å gi en detaljert redegjørelse for alle de tekniske fiskerispørsmål, og ikke minst de formuleringsspørsmål, som ble drøftet i ekspertgruppen. Her var det jo i virkeligheten spørsmål om å finne formuleringer som kunne tolkes tilstrekkelig forskjellig av briter og islendinger til å kunne være akseptable for dem begge. Men det kan kanskje være nok i denne forbindelse å peke på det som var det sentrale tvistepunkt, og som drøftingene til slutt brøt sammen på.

Jeg har alt nevnt at når forhandlingene i NATO's råd i mai måned ikke førte til noe resultat, skyldtes det først og fremst at den islandske regjering vegret seg bestemt ved å gå med på noen som helst midlertidig avtale med mindre den bygget på en prinsipiell anerkjennelse av Islands rett til en fiskerigrense på 12 mil. På den andre siden gjorde særlig den britiske regjering det klart at den ikke fant det mulig å gi noen slik anerkjennelse.

Når de såkalte ekspertdrøftingene ble innledet i begynnelsen av august, var det fordi NATO's sekretariat etter konferanse med ambassadør Andersen hadde fått inntrykk av at det likevel var en mulighet for å forlike de motstridende britiske og islandske standpunkter nettopp i dette anerkjennesspørsmålet ved en omhyggelig og behendig redigert avtale.

Så sent som tirsdag 26. august ga ambassadør Andersen i ekspertgruppens møte klart uttrykk for at en på islandsk side ikke ventet noen anerkjennelse av den islandske 12-milsgrense fra de deltagende lands side, men han trodde det ville være meget vanskelig for den islandske regjering å godta en uttrykkelig bestemmelse om at intet i avtalen skulle prejudisere de standpunkter som var inntatt av de kontraherende parter med hensyn til de folkerettslige grenser for sjøterritoriet eller for fiskerisonen.

På sin side gjorde den britiske representanten i ekspertgruppen, Mr. Wall, det klart at hans regjering la meget stor vekt på å få med i avtalen en slik bestemmelse om at den ikke prejudiserte noenting i folkerettslig henseende.

Men når forhandlingene brøt sammen, var det likevel ikke på grunn av de formuleringsmessige divergenser som det gjensto å jevne ut i forholdet mellom den islandske representant på den ene siden og den britiske på den andre – den britiske med støtte først og fremst av de franske og vest-tyske representanter. Grunnen til at forhandlingene måtte avbrytes var at ambassadør Andersen etter instruks fra sin regjering gikk tilbake til et langt steilere standpunkt – det standpunkt som han hadde inntatt under drøftingene i NATO's råd tre måneder tidligere. Den islandske regjering insisterte på nytt på at den ikke kunne godta noen som helst avtale som ikke innebar en prinsipiell anerkjennelse av Islands rett til en fiskerigrense på 12 mil. En avtale utformet etter disse linjer ville etter den britiske representants utsagn være helt uakseptabel for den britiske regjering.

Vi tok i Regjeringen standpunkt til det kompromissforslaget som forelå om en 6-mils-sone som skulle være helt forbeholdt islendingene, og så adgang for de 7 til å fiske mellom 6 og 12 mil, og vår instruks hvor det gjaldt det kompromissforslaget var at vi ville gjerne ha med en passus om at dette ikke prejudiserte noenting med hensyn til det folkerettslige. Der var vi for så vidt enige med britene i at det ville være en fordel å ha det med. Men vi føyde til i vår instruks både på det punktet og på noen andre punkter som ennå sto uløste, at det var ikke avgjørende for oss om det kom med eller ikke kom med. Det avgjørende for oss var at de to hovedmotstandere fant frem til en kompromissløsning. Gjorde de det, kunne vi akseptere den.

Nå er det ikke lett å gjøre seg opp noen sikker mening om hva som er forklaringen på den temmelig vinglete forhandlingskursen som har vært fulgt fra islandsk side. En forklaring kan være at den islandske statsminister og utenriksminister hadde regnet med å få et kompromiss etter de linjene som ambassadør Andersen hadde antydnet, godtatt – ikke av den sittende regjering, men av en ny regjeringskoalisjon, som da måtte omfatte Selvstendighetspartiet som nå er i opposisjon, i stedet for kommunistene som nå er med i regjeringen, men at det så i siste omgang viste seg umulig å oppnå den nødvendige politiske støtte for en sånn kompromissløsning, altså at de ikke fant frem til noe grunnlag for en ny regjeringskoalisjon på denne basis. Det er bare hypotese, vi vet ikke noe sikkert om det. En annen tenkelig forklaring – som ikke er så smigrende for islendingene, men som er tenkelig – er at hverken myndighetene i Reykjavik eller ambassadør Andersen i Paris har hatt noe ærlig forsett om å nå frem til en kompromissløsning, og at de har deltatt i ekspertdrøftingene for å avvæpne de bebreidelser som ble rettet mot Island om at de ikke var villige til å forhandle i det hele tatt. Men vi har ikke annet enn gjetninger å holde oss til der heller.

Som nevnt ble vi med i ekspertdrøftingene først og fremst for å bidra så godt vi kunne til å finne frem til en kompromissløsning mellom de partene som i første rekke var engasjert i tvisten. Jeg har nevnt at vi den 11. august i en erklæring klart presiserte at den norske regjering hadde problemer som svarte til de islandske, hvor det gjaldt fiskeriene utenfor den norske kysten, og at når vi ikke trakk de problemene inn i drøftingene nå, var det fordi vi ikke ønsket å komplisere de forhandlinger som var vanskelige nok på forhånd.

Ellers ble det fra norsk side under ekspertdrøftingene sterkt presisert at vi så det som et hensyn av avgjørende betydning at vi så vidt mulig ikke måtte gjøre noenting som kunne redusere mulighetene for å nå frem til en global løsning av sjøgrensespørsmålet. Av den grunn var det at vi fra norsk side også la vekt på å få med i avtalen en bestemmelse om at den ikke måtte prejudisere de deltagende lands standpunkter med hensyn til den folkerettslige regulering av sjøgrensespørsmålet. Men som jeg nevnte, sa vi at det ikke var noe absolutt vilkår for oss. Kunne hovedpartene bli enige, var vi villige til å gå med.

Siden forhandlingene ble brutt og den situasjon som vi nå er oppe i, inntrådte den 1. september, har vi stadig hatt under overveielse om vi kunne gjøre noe nyttig

for å få en utgang på dette som hindret farlige konsekvenser for Islands medlemskap i NATO.

Den danske regjering tok umiddelbart etter at forhandlingene var brutt, og alt før 1. september, et initiativ i NATO som samtidig ble kunngjort. Den foreslo at det skulle sammenkalles et statsrådsmøte så fort som mulig. Det var ikke helt klart om det skulle være et regulært rådsmøte på statsrådsnivå eller om det bare gjaldt de 8 land som hadde vært med i drøftingene, Island og de 7 andre. Det ble siden klart at det var nok det siste de hadde i tankene. Men de fremmet det forslaget uten overhodet å ha forhørt seg i Reykjavik om islendingene kunne tenke seg å være med på et slikt møte. Og de satte den islandske regjering i en nokså vanskelig situasjon, for opposisjonspartiet, Selvstendighetspartiet, hadde fire dager tidligere foreslått at man fra islandsk side skulle gå inn på en sådan forhandling på statsrådsnivå, men den islandske regjering hadde dagen før danskene kom med sitt forslag, avslått akkurat den tanken, og da var det jo meget vanskelig for den å akseptere den når den kom fra dansk side.

Nettopp den episoden der har ført til at vi i Regjeringen er innstillet på at vi ikke skal foreta oss noe uten at vi i hvert fall på forhånd har underrettet islendingene om det, og så vidt mulig er sikre på at det vi foreslår, er akseptabelt for dem, for kommer man med forslag som de blankt avviser, er vi akkurat like langt.

Jeg har hatt et par samtaler med den islandske ambassadør i de siste dagene, og senest kort tid før dette møtet her i dag, hvor jeg bad ham meddele den islandske regjering at vi gjerne ville vite om den hadde gjort seg noen tanker om vi kunne hjelpe til på en eller annen måte, og da at vi ville være takknemlige for forslag i den retning. Vi måtte selvfølgelig vurdere for vårt vedkommende om de forslagene de hadde, var slike at vi mente at vi kunne ta dem. Men jeg sa at han i hvert fall skulle meddele videre at vi ikke kom til å foreta oss noenting uten i kontakt med den islandske regjering.

Nå møter den islandske utenriksminister etter alt å dømme til det nordiske utenriksministermøtet i København, og da blir det anledning til, om ikke formelle drøftinger i selve møtet, så underhåndsdiskusjoner om saken.

Til det danske forslaget om et møte på statsrådsnivå har vi overfor NATO's sekretariat, som bad om vår reaksjon, gitt den foreløpige reaksjon at vi ikke godt kan se at et sånt statsrådsmøte akkurat nå har noen utsikter til å føre til noe resultat, at den beste politikken for øyeblikket er å avvente utviklingen. Det skjer da i håp om at de engelske trålerne, som nå er meget misfornøyde fordi denne ideen om å fiske i konvoy ikke er brukbar, de får ikke fiske, av rent økonomiske grunner etter noen dagers forløp i all stillhet trekker seg utenfor 12-mils-grensen og forsøker å få noen fangster. Nå, vi har ingen garanti for at det skjer. Det *kan* gå den andre veien.

Vi har avtalt å holde oss i stadig kontakt med islendingene om dette.

Vi har for vår del, som det jo er kjent fra avisene, gitt det råd til norske fiskefartøyer å holde seg utenfor 12-mils-grensen og respektere den, når den nå engang er proklamert. Det er ikke aktuelt i øyeblikket i hvert fall, for norske drivere å komme innenfor. De driver vel for øyeblikket i hvert fall over 100 mil borte fra Island, mellom Island og Grønland.

Det er det jeg i øyeblikket kan si om den saken.

Fung. formann: Eg takkar utanriksministeren for utgreiinga. Eg vil gjerne få lov til å spørje med ein gong om det frå den norske regjeringa overfor den britiske er gjeve uttrykk for at vi meiner britene nok bør vise eit visst måtehald, fyrst og fremst av omsyn til NATO, men også av andre grunnar.

Utenriksminister Lange: Det er gjort under drøftingene i Paris, men vi har ikke gjort noen spesiell démarche i London. Vi har overveiet om vi skulle gjøre det, men vi har ikke villet gjøre det foreløpig, fordi vi ikke tror at det ville være noe videre slag i saken. Forholdet er jo det at det har vært varslet fra norsk side at hvis vi ikke når frem til en løsning på global basis, kan vi bli nødt til å følge Islands eksempel, og derfor vil en démarche fra vår side i London ikke ha noen særlig tyngde.

Det er den ene grunnen til at vi ennå ikke har gjort noen ting. Den andre er at vi ville være sikre på at vi ikke kom som en hund i et spill kjegler i forhold til islendingene. Derfor har jeg altså vært i kontakt med den islandske ambassadør så sent som i dag.

Fung. formann: Kan der vere grunn til å tru at Island tenkjer å utnytte den stillinga det har i NATO? Dei ville jo i si tid ha amerikanerane ut av Keflavik, og då blei dei klåre over at NATO rekna med at Island var ein nokså viktig posisjon. Kan det tenkjast at det er det dei vil prøve å nytte ut no?

Utenriksminister Lange: Det kan tenkes, men jeg oppfatter det slik at hverken de to koalisjonspartiene – Fremskrittspartiet og sosialdemokratene – eller opposisjonen – Selvstendighetspartiet – vil sette tingene på spissen og true med å gå ut av NATO. Jeg er ihvertfall sikker på at det er tilfelle for sosialdemokratene og Selvstendighetspartiets vedkommende, om jeg ikke kan uttale meg med så stor sikkerhet for Fremskrittspartiets vedkommende. Statsministeren selv, som er av Fremskrittspartiet og hans avis «Timin», er kommet med forblommede trusler i den retning, som jeg har oppfattet nærmest som et press på britene.

Vi vet også at det fra amerikansk side har vært gjort meget energiske forestillinger overfor Storbritannia på et tidligere tidspunkt, om å se å gjøre hva de kunne for å komme frem til en kompromissløsning så man unngikk denne situasjonen her, men det har altså ikke resultert i at britene har tatt noen annen holdning enn den de foreløpig inntar.

Meisdalshagen: Det foreligger krav fra norske fiskere om at vi også skal utvide fiskerigrensen. Jeg har lyst til å høre om Regjeringen har tatt stilling til dette, og om den eventuelt vil gå inn for dette, hvordan det nå går på Island.

Utenriksminister Lange: Den stilling Regjeringen har tatt der er at vi fastholder at vi må gjøre et nytt forsøk på å finne frem til en løsning gjennom

internasjonal avtale og på globalt grunnlag. Derfor kommer vi på Generalforsamlingen nå i høst til å arbeide for og stemme for at det blir sammenkalt en ny konferanse så tidlig som mulig til neste år for å gjøre et nytt forsøk på å finne frem til et kompromiss. Vi har videre tatt det standpunkt at vi bør arbeide for at et slikt kompromiss får det innhold at det blir fastslått som internasjonal regel at man kan gå til en fiskerisone på 12 mil, og at innenfor denne fiskerisone på 12 mil skal kystlandet ha eksklusive rettigheter. Man skal derimot ikke gå til en slik utvidelse av territorialgrensen til 6 mil, hvis det er nødvendig for å få til et kompromiss i det hele tatt.

Hvor det nå gjelder situasjonen for det tilfelle at vi ikke når noe resultat på en slik internasjonal konferanse, tror vi at norske fiskeriinteresser totalt sett i den situasjon vil tilsi at vi går til en 12 mils grense, og da en 12 mils grense for hele kysten. Fordi vi forutser at det kan bli situasjonen, er det satt i gang arbeid med å få utredet – slik at vi fortrest mulig kan sette i verk de nødvendige tiltak – få utredet hva som vil kreves av oppsyn for å kunne hevde en grense på 12 mil.

Men vår prinsipale linje er altså en internasjonal avtale, og vi har ikke stillet problemet slik at vi bare kan slutte oss til en avtale med det bestemte innhold som vi har antydnet. Vi vil akseptere også en annen internasjonal avtale hvis det blir enighet om den, selv om den ikke gir en så bred fiskerisone som 12 mil.

Meisdalshagen: Vil ikke da forholdet være at det er nokså avgjørende for hvorledes det vil gå med disse tingene her i vårt land, hvorledes det går på Island nå?

Utenriksminister Lange: Utvilsomt har det stor betydning.

Meisdalshagen: Slik at den norske regjering i høy grad er interessert i det spillet som nå foregår?

Utenriksminister Lange: I høy grad. Jeg vurderte det personlig slik – jeg kan ikke tale for andre enn meg selv der – at hvis vi hadde fått det kompromisset som det så ut som om vi hadde mulighet for å få, med 6 mil som en absolutt islandsk sone og en tidsbegrenset avtale om at da et bestemt antall nasjoner kunne fiske innenfor 12 mils grensen og inntil 6 mil for en kortere tid, ville det uunngåelig blitt en presedens for en tilsvarende ordning for vårt vedkommende hvis man ikke nådde noe internasjonalt resultat. Og kommer vi i den situasjon at vi må proklamere en norsk 12 mils grense for å beskytte våre kystfiskerier mot en invasjon av fremmede trålere fordi de er utestengt fra Island og utestengt fra Grønland og Færøyene og blir utestengt fra Canada, må vi vel være innstillet på å være villige til å forhandle om overgangsordninger med de land som til i dag tradisjonelt har fisket på de norske bankene.

Reidar Carlsen: Jeg er helt ut enig i den linje som Regjeringen har valgt her. Vi skal huske på at vi står i en ganske annen stilling enn Island. Jeg tror at Island i

virkeligheten spiller på at Sovjet gjerne vil ha Island ut av NATO og amerikanerne ut fra Keflavik.

Vi har først og fremst vår fiskeeksport å ta hensyn til. England alene tar 17 000 tonn ferskfisk fra oss, og bare det er et moment som vi må ta i betraktning. Vi har dessuten vår handelsflåte og selvfølgelig også samarbeidet i NATO å ta hensyn til, så vi må etter min mening ikke utvide vår fiskerigrense før vi blir drevet til det. Våre interesser ligger først og fremst i Nord-Norge, hvor vi ved en 12 mils grense kan beskytte skreien på vei til Lofoten i gytetiden. Det vil vi da kunne oppnå, og det burde være i alle fiskerinasjoners interesse, og ikke minst av interesse for Sovjet og Storbritannia, som jo driver fiske i nordlige farvann. Så vi har der et moment som Island ikke har, nemlig at vi ved en utvidelse av vår grense vil beskytte den arktiske torskebestand. Men jeg er helt enig i at her må man fare forsiktig frem og ikke gjøre noe uten at vi blir drevet til det. Vi må jo først og fremst ta hensyn til fiskeeksporten, for hva hjelp er det i å utvide grensen og ta opp mer fisk hvis vi ikke får eksportert den? Vi husker hva England svarte med da Island stengte Faxabukten. De stoppet all landing av fisk for islandske trålere. For Island gikk det greit, de solgte til Russland, men vi får ikke russerne til å ta vår fisk i en slik situasjon.

Jeg tror altså at den linje Regjeringen har valgt er den riktige, men samtidig vil jeg gjerne understreke at vår delegasjon i FN bør ta opp et sterkt begrunnet arbeid for å få en global avtale, og at det skjer så raskt som mulig. For konsekvensen av Islands holdning her, som de sikkert ikke viker tilbake på, vil bli at Danmark følger etter for Grønlands og Færøyenes vedkommende, og så Canada, og så får vi hele trålerflåten over på våre fiskefelter, og da er vi nødt til å gjøre noe. Men inntil det skjer, må vår stilling være klar – at vi blir drevet til å utvide grensen til 12 mil. Jeg snakker da alene om fiskerigrensen.

Fung. formann: Men dersom FN vedtek å kalle saman ein internasjonal komite for å drøfte saka på folkerettsleg basis, må vel Island gå med på det, det kan ikkje halde seg borte for skams skuld.

Utenriksminister Lange: Nei, Island vil sikkert være med, men ikke i påvente av den konferansen gå tilbake på det skritt det har tatt.

Bergesen: Det spørsmål jeg kommer inn på, ligger kanskje litt på siden av de direkte fiskeriinteresser. Men jeg har forstått det slik av tidligere uttalelser her at forsvarsekspertene innenfor NATO har brukt meget sterke uttrykk om nødvendigheten av at Island er med, ikke på grunn av ressurser eller folketall, men på grunn av den geografiske beliggenhet. Da er det egnet til å undre en smule at den britiske regjering kjører så pass hårdt som den gjør nå. Kan det ha sammenheng med at det har skjedd en forskyvning det siste år eller halvannet år, en forskyvning i Islands geografiske betydning på grunn av den våpentekniske utvikling – eller er situasjonen fremdeles den samme? Så vidt jeg husker ble det brukt det uttrykk at

det islandske territorium er en nødvendighet for det nordatlantiske forsvar, ikke minst for forsvaret av Nord-Norge.

Det jeg da gjerne ville vite var om det billede har endret seg i løpet av det siste år på grunn av den våpentekniske utvikling.

Utenriksminister Lange: Det foreligger for medlemslandene ingenting fra NATO's militære myndigheter som skulle tyde på at vurderingen av Keflavik og Islands betydning er endret. Man kan jo gjøre seg tanker om det, men jeg tror nok at vi fremdeles må regne med at Island er meget viktig, ikke minst for Norges muligheter for å forsvare seg.

Reinsnes: Det er jo allerede kjent at fiskerne i Nord-Norge og for så vidt alle der oppe er interessert i å få gjennomført 12 mils grense, og derfor følger vi med interesse det som skjer på Island. Det er jo klart at på lang sikt vil en 12 mils grense bety et rikere fiske og i det hele tatt rikere forhold i Nord-Norge. Da er det også forståelig at Island har tatt det skritt det har tatt, men det må jo kunne skje ved forhandlinger. For så vidt er jeg enig i den stilling vår regjering har tatt.

Men et annet spørsmål er det at hvis dette nå trekker i langdrag, og som utenriksministeren sa, de engelske trålerne ikke i lengden finner forholdene brukbare der de er og kommer inn til Nord-Norge alle sammen og begynner å tråle der, da kan de gjøre stor skade i de kommende år, inntil man kommer frem til en ordning. Det er klart at man i det lengste må prøve å få løst problemet på avtalebasis; men jeg vil understreke at de nordnorske fiskere er sterkt interessert i en 12 mils grense, og at det ikke må tas noe standpunkt direkte imot en 12 mils grense.

Fung. formann: Vi kan vel no rekne med at vi er ferdige med denne posten, og gå vidare.

Utenriksminister Lange: Den første saken jeg vil nevne på FN's generalforsamling, har jeg for så vidt alt vært inne på. Det er at vi må arbeide for en ny konferanse om havets folkerett, og vi må ikke nøye oss med å arbeide bare for at konferansen blir sammenkalt, men vi må gjennom underhåndsdrøftinger forsøke å bidra til at grunnlaget blir lagt til rette for et kompromiss, sånn at en slik ny konferanse kan gi et resultat. Og det grunnlaget er det som jeg har antydnet, en 12 mils fiskerisone med eksklusive rettigheter for kyststaten, og at man eventuelt går med på en utvidelse av sjøterritoriet hvis det er nødvendig for å få et kompromiss.

Et annet spørsmål som kommer opp, er jo Midt-Østen. Generalsekretæren skal innen 30. september avgi sin første rapport om de forhandlinger han nå fører i Midt-Østen på grunnlag av resultatet fra den ekstraordinære generalforsamling. Det resultatet som der ble nådd, og som det var mulig for den norske delegasjon å bidra ganske aktivt til ble nådd, betyr jo på mange måter noe nytt i Midt-Østens indrepolitikk, det betyr noe nytt i de vestlige stormakters politikk i forhold til Midt-Østen, og det betyr noe nytt hvor det gjelder FN's muligheter for å øve noen innflytelse på forholdene i Midt-Østen.

Det gledeligste er vel at det lyktes å få alle de arabiske land til sammen å legge til rette grunnlaget for FN's videre arbeid med saken, slik at det ikke var mulig for noen part, og ikke ble mulig for noen part, å utnytte konfliktsituasjonen der nede til nye fremstøt i kald krigspropaganda. Det var helt åpenbart av det russiske innlegget ved begynnelsen av den ekstraordinære generalforsamling at det var deres plan, og det var det som ble forpurret og som vi for så vidt gjennom vår delegasjons arbeid bidro meget sterkt til å forpurre, uten at det derfor skjedde noen forverring i vårt forhold til Sovjet-Samveldet – tror jeg. Det var stadig kontakt mellom den norske delegasjon og utenriksminister Gromyko, på det høflige plan, under hele arbeidet.

Den endring som er inntrådt i de vestlige stormaktenes politikk – mest markert i Amerikas, mer motstrebende nok i Storbritannia – er at de har oppgitt tanken på å operere med direkte allierte innenfor den arabiske verden, at de har bestemt seg for å akseptere den arabiske viljen til å stå uavhengig til begge sider i stormaktkonflikten, og at de legger større vekt enn de hittil har gjort på å finne frem til former for et økonomisk samarbeid mellom landene i området selv, med støtte utenifra gjennom Den internasjonale bank.

Hvilke muligheter Generalsekretæren vil ha for virkelig å utføre sitt mandat, som altså er å etablere FN's tilstedeværelse – uttrykket er: «the presence of the United Nations» - i Jordan og i Libanon på en slik måte at det blir mulig for amerikanerne og britene å trekke seg ut henholdsvis av Libanon og Jordan, er det vel litt tidlig å si noe sikkert om. Det har vært pressemeldinger etter Generalsekretærens besøk i Amman som har gitt grunnlag for nokså pessimistiske tolkninger, men jeg tror det er litt forhastet uten videre å ta de pressemeldingene og den pessimistiske tolkningen som endelige.

For øyeblikket er Generalsekretæren i Cairo og forhandler der, og før man kjenner noe til resultatet av forhandlingene med den Forente Arabiske Republikk på den ene side og den nye regjering i Irak på den annen side, tror jeg man skal være varsom med å trekke noen altfor bestemte slutninger.

Det var helt tydelig under den ekstraordinære generalforsamlingen at hos regjeringen i den Forente Arabiske Republikk, som da var representert ved utenriksministeren, dr. Fawzi, er det nå en viss streben etter ikke å komme for langt inn i avhengighet av Sovjet-Samveldet, og det fortelles fra kilder som man skulle tro var pålitelige, at de i Cairo har gitt det råd til den nye regjeringen i Irak: «Be ikke russerne om råd. Det varer ikke lenge før de i stedet for råd gir ordre.» Det er jo en ganske betydningsfull ting, hvis det viser seg å være en varig holdning fra den Arabiske Republikks side.

Også for Israel er det vel tillatt å tro at en utjevning av motsetningene de arabiske land imellom heller vil lette mulighetene for en forhandlingsløsning som baserer seg på Israels eksistens, enn en fortsatt rivalisering hvor stadig beskyldningen for å være for imøtekommende mot Israel ble brukt som et våpen i den interne kamp de arabiske land imellom. – Dette er ikke Israels egen vurdering, det er i hvert fall ikke noen vurdering som har slått igjennom i Israel, de er nokså nervøse for at araberne skal råtte seg sammen for å kaste seg over dem. Men etter

den lærepengen som Egypt fikk ved Sinai-felttoget, har jeg meget vanskelig for å tro at de er noe særlig hissige på en gjentakelse av en væpnet konflikt med Israel, og da må det ad åre resultere i at de må avfinne seg med det faktum at Israel eksisterer i Midt-Østen. Og det ville det være lettere for dem å gjøre hvis man ikke hadde denne rivaliseringen om å være mest mulig steil overfor Israel, som vi hittil har sett stadig vekk.

Hvordan det problem vil stille seg på den kommende generalforsamling, kan vi ikke si stort om. Det vil helt avhenge av hvilke resultater Hammarskjöld kommer til. Det sannsynlige er vel at det FN-apparat som i tilfelle blir etablert – for å etableres må det jo skje med vedkommende regjerings samtykke – får mer sivil enn militær karakter, blir mer en diplomatisk representasjon i de forskjellige hovedstedene eller i enkelte av dem, enn noen militærstyrke på stedet i øyeblikket. Det er slik det tegner seg akkurat nå, men det bildet kan selvfølgelig komme til å forandre seg.

I sammenheng med situasjonen i Midt-Østen og det som der skjedde på den ekstraordinære generalforsamling, vil etter all sannsynlighet spørsmålet om en permanent FN-styrke komme opp. Generalsekretæren har jo for så vidt varslet at han vil gi melding om studier som Sekretariatet har foretatt om forutsetningene for å få en ordening med en permanent styrke, sånn at man ikke hver gang en situasjon oppstår, er henvist til å improvisere fullstendig.

Etter opplysninger som generalsekretæren i fortrolighet ga til oss da han var her i Oslo i juni, er det sannsynlig at resultatet av disse studiene vil være at det skulle være mulig, og at det kunne være nyttig, å få utformet et sett av mønsteravtaler mellom de Forente Nasjoner og de land innenfor de Forente Nasjoner som kan tenkes å være villige til å bidra til en FN-styrke. Dette betyr ikke at noen FN-styrke blir opprettet, men at det blir enighet om mønsteravtaler som regulerer vilkårene for at man stiller mannskaper og offiserer til rådighet, at slike avtaler eventuelt blir inngått med de land som er villige til å inngå dem, og at land som har inngått slike avtaler, da tar hensyn til de forpliktelser de derved har påtatt seg, ved sine egne interne disposisjoner for forsvaret. Hvis det oppstår en ny situasjon i likhet med f.eks. Suez-situasjonen, da kan en så å si bare trykke på en knapp, og i løpet av få dager kan en ha styrken på pletten, forutsatt selvfølgelig – og det er alltid forutsetningen i disse forhold – at vedkommende regjering aksepterer at en slik styrke kommer.

Det er nemlig ingen utsikt til at man på kort frist i all fall, kan oppnå det som er paktens forutsetning at slike styrker blir stilt til Sikkerhetsrådets disposisjon, eller at Sikkerhetsrådet i krisesituasjoner vil være handledyktig. Man må vel basere disse avtaler på en situasjon som den vi hadde ved Suezkrisen, at det er Generalforsamlingen som må tre inn, fordi Sikkerhetsrådet er lammet. Da kan en slik styrke bare operere i et land med vedkommende regjerings fulle samtykke, fordi Generalforsamlingen ikke har den samme myndighet som Sikkerhetsrådet har i de tilfelle hvor det blir enig, og hvor ingen nedlegger veto. Da har Sikkerhetsrådet myndighet til å pålegge landene visse ting. Det har ikke Generalforsamlingen, den kan bare operere i forståelse med landenes regjeringer.

Vår holdning der må være, tror jeg, at vi sier oss enig i at det vil være nyttig å få slike mønsteravtaler. Vi for vårt vedkommende vil jo helst at de skal komme som en særskilt sak, og vi vil da indisere vår villighet til å inngå en slik avtale og å treffe de disposisjoner i norsk forsvar som det nødvendiggjør.

Men man må være forberedt på at det kommer motstand mot en slik løsning fra to hold. Det ene er Sovjet-Samveldet, som vil hevde at dette er forfatningsstridig, altså stridende mot FN-paktens system, fordi den eneste som skal ha myndighet her, er Sikkerhetsrådet, hvor det er veto. Den andre hovedmotstanderen blir etter all sannsynlighet India, som for enhver pris vil unngå at det kommer en FN-styrke til Kashmir, og som derfor ser på alle situasjoner i lys av det, og som prøver å gjøre det det kan, for å unngå at det dannes noen presedens for å sende en FN-styrke i en slik situasjon.

Ellers er det jo en masse spørsmål som står på dagsordenen, men som sedvanlig er det svært tynt, det som hittil foreligger av materiale, og det er vel kanskje enda tynnere i år enn det har vært tidligere, på grunn av den ekstraordinære sesjon, som la beslag på sekretariatets tid nettopp i den periode da det skulle forberede den ordinære forsamling. Derfor var det på tale å utsette sesjonen en 14 dagers tid, men resultatet av underhåndsdrøftingene er allikevel blitt at sesjonen skal holdes som planlagt fra og med den 16. september.

Algeriespørsmålet kommer opp, i den form at de arabiske og asiatiske land – unntagen Nasjonalist-China, Thailand, Cambodja og Laos – har foreslått at Algeriespørsmålet skal opp på dagsordenen. Underhånden er det meddelt til den norske delegasjon fra den franske, at den franske delegasjon kommer til å motsette seg at spørsmålet kommer på dagsordenen, og at hvis det blir satt på dagsordenen, kommer den til å holde seg vekk fra enhver drøfting av spørsmålet.

Jeg kan for min del ikke se at vi nå kan gå tilbake på det standpunkt vi har tatt der ved de to siste generalforsamlinger, at vi stemmer for at spørsmålet blir satt på dagsordenen, men at vi under debatten, og for så vidt selvfølgelig også før debatten, arbeider for å få en så moderat resolusjon som mulig.

Dessuten er det et sterkt hensyn som tilsier at man denne gang arbeider for at saken kommer opp til behandling på et så sent tidspunkt under forsamlingen som mulig, nemlig at de Gaulle ennå ikke har avdekket sine kanoner, han har ennå ikke fortalt noen, heller ikke sine nærmeste omgivelser i fransk administrasjon, hva han egentlig har for planer for Algerie. Det kan jo være en fordel å vente og se om det etterat avstemningsresultatet foreligger i slutten av september, kommer noen indikasjon fra fransk regjeringshold om hva regjeringens planer er, så at debatten i tilfelle kan foregå på et noe mer sikkert grunnlag enn det vi i dag har.

Vi får i morgen besøk her av en delegasjon fra en del afrikanske land – det er Marokko, Tunis, Ghana og Sudan. De kommer i dag, og vi skal ha en samtale med dem i morgen. Vi har sagt at de er velkomne, og de vil bli tatt mot som enhver annen delegasjon fra medlemsland i de Forente Nasjoner. Vi har hatt henvendelse fra den franske ambassade, som har bedt om at vi ikke skulle la andre enn embetsmenn ta mot dem, men det har vi sagt at vi ikke godt kan gjøre. Deres land er medlemmer av de Forente Nasjoner, og vi kan ikke diskriminere dem. Dessuten

er det av stor viktighet å få vite deres synspunkt. Nettopp disse land som nå kommer med delegasjoner, har vært blant de mer moderate under drøftingene i de Forente Nasjoner når det har gjeldt hva de Forente Nasjoner med noen nytte kunne foreta seg i en situasjon. Vi vil da ha anledning til også fra vår side å gi uttrykk for både at en avventende holdning før debatten kommer, kan være nyttig, og at man må ta sikte på et resultat fra de Forente Nasjoners Generalforsamlings side som letter en fredelig løsning og ikke vanskeliggjør den.

Hvor det gjelder Kypros-spørsmålet, som er et annet av de spørsmål som er kalt de «hardy perennials», de «hårdføre flerårsplanter», er det i grunnen nokså lite vi vet konkret akkurat i øyeblikket. Vi bør der, akkurat som i Algerie-spørsmålet, være med på at spørsmålet blir satt på dagsordenen. Jeg tror ikke at britene tar det samme standpunkt som franskmennene, jeg tror britene aksepterer at det kommer på dagsordenen.

Det er antydninger om at grekerne denne gang vil legge hovedvekten på en ordning hvor kravet om indre selvstyre blir tilgodesett, og ikke så sterkt vil kjøre frem med kravet om selvbestemmelsesrett, som jo i virkeligheten betyr forening mellom Kypros og Hellas, og derfor skaper en steil tyrkisk motstand, og hvis grekerne er kloke nok til å legge hovedvekten på indre selvstyre, vil de jo stå meget sterkere i debatten i de Forente Nasjoner og i internasjonal opinion i det hele tatt.

Vi har på et tidligere stadium, da det var spørsmål om den såkalte Macmillan-plan, som gikk ut på en overgangsordning i en 7-årsperiode, sagt at vi var villige til å støtte den plan som et diskusjonsgrunnlag. Men den plan er jo siden blitt helt avvist fra gresk side, til tross for at det ble foretatt modifikasjoner i den etter forhandlinger i Aten. Den ble i første omgang også avvist fra tyrkisk side, men etter de modifikasjoner som er gjort i den, er den nå akseptert av Tyrkia. I denne sak er det jo imidlertid slik at i det øyeblikk Tyrkia aksepterer en løsning, er den absolutt uantagelig for Hellas, og vice versa. Det er vel små utsikter til at behandlingen i de Forente Nasjoner vil bety noe slag i saken i og for seg, men vi må der, som i Algerie-spørsmålet, gjøre det lille vi kan, for i hvert fall å begrense skadevirkningene av en debatt i de Forente Nasjoner.

Et annet spørsmål som vel får en nokså sentral plass på dagsordenen, er nedrustningsspørsmålet. Der er det ikke skjedd noen endring i det at på grunn av Sovjet-Samveldets negative holdning er forhandlingene innenfor FN's organer for øyeblikket innstilt. Vi er jo valt inn som medlem av FN's nedrustningskommisjon, men den har overhodet ikke vært sammenkalt til møte, fordi det var på det rene at det fra begynnelsen av har vært opprettholdt som sovjetisk standpunkt at russerne vil ikke gi møte, og da har vurderingen vært at det ville ikke fremme noen saklig interesse å sammenkalle kommisjonen.

På den annen side er det selvfølgelig betenkelig at et FN-organ som er etablert fullt lovlig, i samsvar med alle regler innenfor organisasjonen, med et stort flertall i forsamlingen – betydelig over 2/3 – overhodet ikke kan tre i funksjon. Vi blir derfor nødt til i en eller annen form å markere at vi fremdeles håper og venter at forhandlingene i FN's nedrustningskommisjon kan bli tatt opp igjen, og at de forhandlinger om nedrustningsspørsmålet som i påvente av det foregår direkte

mellom en mindre gruppe av de hovedinteresserte parter, skjer i kontakt med de Forente Nasjoner.

Det kan ha aktualitet spesielt nå i forhold til den forhandling som er avtalt i Genève fra den 31. oktober om en stans i prøvene med kjernefysiske våpen på grunnlag av ekspertrapporten om at dette teknisk lar seg gjennomføre, og vi bør vel arbeide for at de Forente Nasjoner så vidt mulig er til stede ved de forhandlingene, så at hvis man kommer til et resultat, kan det føres tilbake til FN's forhandlingsmaskineri.

Ellers bør vel vårt standpunkt være å støtte den tendens som nå har arbeidet seg frem, at man ikke lenger fra vestlig side insisterer på en altomfattende nedrustningsavtale, men tar ut enkelte spørsmål innenfor det vide feltet hvor det kan være utsikt til et og annet konkret resultat, uten å knytte dem uløselig sammen med andre områder hvor det har vist seg umulig å komme noen vei. At vi med andre ord altså bør arbeide for at det kan komme et resultat av denne konferanse om en stans i prøvene med kjernefysiske våpen som begynner den 31. oktober, og at det kan komme i gang forhandlinger om et system for å sikre seg mot overraskelsesangrep. Det er nå i prinsippet enighet om at man skal forhandle om dette også i første omgang på ekspertnivå, akkurat som man ble enige om å begynne på ekspertnivå for prøvestansens vedkommende.

Hvor det gjelder et spørsmål som i fjor ble tatt opp i forbindelse med nedrustningen, nemlig virksomheten i verdensrommet og kontrollen med virksomheten der, ser det ut til etter et amerikansk forslag som er varslet, og som vel for så vidt nå er fremsatt, men som vi ennå ikke har fått i sin ordlyd, at man fra amerikansk side tar sikte på å løse det ut fra nedrustningsområdet og ta det opp i et forslag om at FN som sådan skal stå som ansvarlig og så å si administrerende instans for romforskningen. På den måte vil man unngå at dette blir et felt for konkurranse mellom maktblokkene og et nytt område for en kald krig. Selve grunntanken i et sådant forslag er det jo all grunn for oss til å støtte. En annen sak er hvor langt det kan gjennomføres i praksis, i all fall i denne omgang.

Det er i grunnen de spørsmål på selve dagsordenen, som jeg har funnet det mulig å si noe om, og som har spesiell politisk betydning. Jeg er klar over at det er tynt det jeg har kunnet si, men det skyldes altså at vi foreløpig vet for lite om hvor landet ligger, og jeg går ut fra at i den instruks vi må gi den norske delegasjon, må vi innenfor visse prinsipielle områder overlate svært meget til delegasjonens vurdering. Vi har jo der også de forskjellige politiske partier representert, og i all fall denne gang vil det være så at i all fall de fleste av dem vil være til stede under hele samlingen, så vi der vil ha partiene til stede. Det er jo alltid så at i tilfelle vil delegasjonen selvfølgelig ta kontakt med Regjeringen her hjemme.

Formannen: Eg takkar utanriksministeren for orienteringa, og eg vil også takka utanriksdepartementet for den måte som Noreg vart representert på under den ekstraordinære generalforsamling i FN.

Utanriksministeren nemnde at ei av dei sakene som kom opp på generalforsamlinga for FN, var spørsmålet om ein avtale om ståande permanente

styrkar. Det må då vera klårt at den stode vi tek i FN til dette spørsmålet kan lett få konsekvensar for diskusjonen om spørsmålet her heime. Personleg har eg fleire gonger i Stortinget gjeve uttrykk for at eg meiner det var naudsynt at vi fekk slike ståande styrkar for FN eller noko meir faste styrkar, for di røynsla syner at dei har si oppgåve, det har vi sett eit par gonger. Vi må vel også gå ut frå at det var mest berre lukka som gjorde at det gjekk godt med hendingane i Suez, der det kunne ha gått spilrande gali. Eg har difor meint at det var naudsynt med ein FN-styrke, og eg er heilt samd i det standpunkt utanriksministeren har. Men vi skal vera klår over at den måten vi steller oss på der borte, kan få konsekvensar her, jamvel om vi ikkje juridisk er bundne.

Bergesen: Vi har lært oss å vise tålmodighet når det gjelder å nå frem mot en realisering av FN-chartret, ikke minst når det gjelder den internasjonale politistyrken. Men når utenriksministeren nå nevnte disse mønsteravtalene for sikkerhetsstyrkene, representerer jo det, så vidt jeg kan se, et ikke uvesentlig skritt i den riktige retning, selv om det må betegnes som et lite skritt. Jeg tror også det må være riktig fortsatt å vise tålmodighet, dels for å svekke motstanden og opinionen mot en utvikling i den retning, og dels rent faktisk for ikke å begå feil som kan betinge tilbakeslag. I virkeligheten er vel slike mønsteravtaler en slags legalisering av den praksis som vi nå har sett helt fra den gang FN-flagget første gang heistes over krigstyrken i Korea, og når man tenker på hvor skjevt politistyrketanken kom inn i praksis, i Korea og senere i Midt-Østen, synes jeg det må sies å være ganske meget hvis man kan få en slik mønsteravtale i stand.

Selvsagt har en slik internasjonal militærstyrke konsekvenser for alle suverene stater, ikke minst for en stat av vår – skal jeg si – art. Men jeg tror at det er vi nødt til å finne oss i, og vi må avfinne oss med at suverenitet i gammel forstand ikke lenger eksisterer.

Utenriksminister Lange: Jeg vil bare ganske kort få nevne et problem i forbindelse med vårt India-prosjekt i dag. Der er nå i de Forente Nasjoner tilstrekkelig tilslutning til at det vil bli opprettet et spesialfond for økonomisk utvikling, som altså betyr en utvidelse av de hittidige tekniske hjelpeprogrammene, slik at man begynner å kunne ta skrittet videre fra en rent rådgivende virksomhet til å bidra faktisk i visse situasjoner med kapitalinvestering overfor visse land for opplærings- og utdannelsesformål og andre slike ting. Den virksomhet som er antydnet for Spesialfondet, vil stort sett dekke den slags virksomhet som vi driver i vår India-politikk, og når Spesialfondet blir en realitet, vil det jo være av stor interesse for Norge at vi kan bidra der og at vi også kan ha innflytelse på utformingen av Spesialfondets virksomhet. Da vil problemet melde seg, om vi budsjettmessig kan makte både å opprettholde India-fondet med de bevilgninger som det forutsetter, og å gi en bevilgning til Spesialfondet, som vil svare til hva vi forholdsmessig yter til andre FN-programmer.

På bakgrunn av at vi forutser denne vanskeligheten kan vi sondere muligheten innenfor FN's organer for å få innpasset og få anerkjent så å si vårt

bidrag til India-prosjektet som en del av vårt bidrag til Spesialfondet, og det ser ut for at det kan være en mulighet for å finne en ordning der. Men det har vi ennå ikke kunnet få drøftet igjennom med styret for India-fondet eller med representantskapet for India-fondet. Det vi derfor nå kan gjøre etter de foreløpige sonderinger som er foretatt, er først og fremst å søke best mulig å få greie på hvordan hele Spesialfondet blir organisert, og under hvilke vilkår en tilknytning mellom India-fondet og Spesialfondet kan skje, slik at ikke vår innsats gjennom det norsk-indiske samarbeidsprosjekt forsvinner ut av bildet, men at vi når frem til en avrunding med det resultat at vi i tilfelle kan overføre det etter en overgangstid som et virkelig vellykket prosjekt med utsikt til å få varig betydning. Mer kan det ikke sies i øyeblikket. Saken må jo i første rekke behandles av India-fondets styre og representantskap før jeg kan komme tilbake her med det, og før vi også kan gå videre med forhandlinger både overfor FN's organer og India som jo i høy grad er en hovedpart i dette spørsmålet.

Så vil jeg gjerne nevne utviklingen med hensyn på IMCO – Intergovernmental Skipsfartsorganisasjon. Der er avtalen nå trådt i kraft, fordi det nødvendige antall land har ratifisert, og den forberedende komite som var forutsatt i konvensjonen har hatt møte i sommer i New York. Vi har ikke enda ratifisert, men vi fikk anledning til å være med i det forberedende møte som observatør og deltok fullt ut i det forberedende møtes arbeid. – Grunnen til at vi ikke har ratifisert har vært at vi ikke har vært enig i det vide formål som konvensjonen gir organisasjonen, - ikke bare å sysle med tekniske skipsfartsspørsmål og sikringsspørsmål, men også rene skipsfartspolitiske og – økonomiske spørsmål. Nå har imidlertid dette møte i den forberedende komite ført til at der er full enighet om å foreslå at for en første periode på to år skulle organisasjonen ikke ta opp annet enn nettopp de spørsmål vi hele tiden har vært enige om skulle tas opp: tekniske spørsmål, sikkerhetsspørsmål, drektighetsmålinger og slike ting. Likedan er det full enighet om at sekretariatet skal dimensjoneres etter disse viktigste oppgavene, og at man skal la alle andre oppgaver som det har stått strid om, ligge i all fall til å begynne med.

På bakgrunn av det og på bakgrunn av at det i selve konvensjonen er bestemt at Norge, hvis det blir medlem, også skal være medlem av organisasjonens råd, som kommer til å få en meget reell innflytelse på hele virksomheten – er Regjeringen kommet til at den vil foreslå for Stortinget i høst at vi ratifiserer denne avtalen og går inn i denne organisasjonen. Dette standpunktet er Rederforbundet orientert om, og det kommer vi til å orientere de andre skandinaviske land om på det forestående nordiske utenriksministermøte. Denne sak kommer tilbake til Stortinget som egen proposisjon.

Bergesen: Får jeg lov å spørre: Er denne konvensjonens tekst formet slik at når de to år er ute, står det at kommisjonen *skal* beskjeftige seg med de økonomiske skipsfartsproblemer, eller står det at den *kan*?

Utenriksminister Lange: Det står at den *skal*, og derfor blir det nødvendig – når vi ratifiserer – å gi en uttrykkelig erklæring hvor vi presiserer vårt synspunkt

der, og adviserer at hvis man gjør en endring i det opplegget som nå er gjort, så må vi ta vårt medlemskap opp til vurdering.

Bergesen: Det var nettopp det jeg ville inn på i mitt spørsmål, om vi hadde en «fluktmulighet».

Utenriksminister Lange: Det er gjort i samråd med Rederforbundet, og det er allerede enighet om formen for en slik erklæring. Det er samtidig gitt beskjed om at denne adgang til å melde seg ut betrakter vi som en realitet hvis organisasjonen godtar en utvikling som vi ikke mener oss tjent med.

Hannevig-saken.

Utenriksminister Lange: Den siste sak som jeg vil få lov til å nevne ganske kort, er Hannevig-saken, det er også en «hardy perennial». – Som komiteen vil huske, drøftet vi her på forsommeren den situasjon som er oppstått ved at den domstol som vi har akseptert i konvensjonen, nemlig den amerikanske «Court of Claims», ikke har vist seg villig til å gi advokatene den tid til å pledere saken som både de og vi mente var nødvendig. Det var enighet her i komiteen om at vi skulle arbeide for å få utvidet tiden, men at vi allikevel ikke måtte drive det så hardt at vi forspilte enhver good-will hos domstolen, idet det viktigste nå var å få saken frem til dom etter alle disse år. Det har vi gjort forsøk på, og det er redegjort for disse forsøk i et notat som er delt om til medlemmene i komiteen, så jeg skal ikke gå noe i detaljer der. – Nå er situasjonen den at vi har måttet akseptere at advokatene for hver av partene får en dag hver, og at prosedyren begynner 2. oktober. Det er enighet mellom den amerikanske agent og den norske at hvis det viser seg å være totalutgifter der, så skal de to parter i fellesskap forsøke å oppnå noen utvidelse av tiden for prosedyren. Vi har ment oss å være i fullt samsvar med de synsmåter som kom til uttrykk her i komiteen, når vi har akseptert dette. Der er – mellom komitemøtet og i dag – kommet antydning fra amerikansk side om at man kanskje burde se å få saken inn for et annet forum siden Court of Claims er så lite imøtekommende. Den antydning har vi undersøkt, og det viste seg ikke å være noe innhold i den, så vi har altså måttet gå videre etter konvensjonens bokstav med saken for Court of Claims, og den kommer altså nå opp til prosedyre i begynnelsen av oktober. Dommen vil vel da falle en gang før eller etter jul. Jeg skal ikke innlate meg på noen gjetning om hva domsresultatet vil bli.

Fung. formann: Er det nokon som kjenner seg kalla til å seie noko om Hannevig-saka? - Det ser ikkje ut til det.

Utanriksministeren har ikkje noko meir på hjarta – er det nokon andre som har det?

Møtet slutt kl. 12.35.